

Prof.dr. J. Schneider

Op 12 februari 1981 hebben wij Jan Schneider ten grave gedragen, de eerste hoogleraar in de Duitse letterkunde na 1500 aan de Vrije Universiteit, een man van bijzondere kwaliteiten. Hij was een vaderlijke vriend voor collega's en studenten, hartelijk meelevend met ieders wel en wee, een onderwijzman in hart en nieren, een oprecht liefhebber van de wetenschap die nergens liever was dan in zijn eigen huis, in zijn studeerkamer. Toch stond hij midden in het leven; zijn karakter, in ontberingen gestaald, behoedde hem voor een al te gemakkelijke vlucht in de isolerende stilte van de boeken - veeleer zocht hij ook in de studie het gesprek met mensen, die als hij voortdurend bezig waren met de diepste vragen van het leven. Zijn sterk geloof was hem hierbij een onmisbaar richtsnoer. Pas op latere leeftijd kreeg hij de gelegenheid, zich geheel aan de wetenschap te wijden.

Geboren werd hij op 4 augustus 1905 te Keulen. Na het doorlopen van de HBS behaalde hij in 1927 de acte Duits M.O. A, in 1930 de acte Duits M.O. B. Schneider heeft beslissende jaren in het voormalig Nederlands-Indië doorgebracht. Hij was o.a. leraar aan het Christelijk Lyceum in Bandoeng. In 1941 werd hij gemobiliseerd als reserveofficier bij de cryptologische dienst van het hoofdkwartier in Bandoeng. Na de inval van de Japanners was hij 3½ jaar lang krijgsgevangene (tot 1945). Over deze afschuwelijke tijd - hij was bij de beruchte Birma-spoorlijn te werk gesteld - sprak hij vrijwel nooit, maar de angsten hebben hem tot aan zijn dood achtervolgd. Het tekent Schneider, dat hij onmiddellijk na de bevrijding de directeurspost aan het Instituut Oranje ging bekleden, de middelbare school en internaat voor gedemobiliseerde jonge militairen te Bangkok. Terug in Nederland werd hij leraar aan het Grotius-Lyceum in Den Haag (1946-1956) en vatte hij ook zijn studie weer op: aan de Universiteit van Amsterdam legde hij in 1948 het kandidaats-, in 1949 het doktoraalexamen af. De grondslag voor zijn academische carrière was zijn promotie in 1953 (cum laude) aan de Universiteit van Amsterdam met een proefschrift *Lessings Stellung zur Theologie vor der herausgabe der Wolfenbüttler Fragmente*. In 1956 volgde zijn benoeming tot rector aan het Grotius-Lyceum, in 1963 die van gewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit. Zijn veelomvattende taken en werkzaamheden in het na-oorlogse Nederland hebben hem niet belet actief bij het gemeentewerk van de N.H. kerk betrokken te zijn.

Reeds zijn dissertatie getuigde van zijn meer dan gewone belangstelling voor de theologie, en het mag als kenmerkend voor Schneiders wetenschappelijk standpunt aangemerkt worden dat hij niet bereid was - zoals tot dan toe gebruikelijk - Lessings religiositeit naar de ene of de andere kant vast te leggen.

Lessings verhouding tot de theologie wordt naar zijn mening bepaald door een onvermoeid zoeken naar de waarheid, een zoeken dat nooit afgesloten was en zijn uitdrukking vond in het fragment-karakter van zijn theologische geschriften. Op grond van een grote belesenheid en met behulp van streng systematisch onderzoek kwam Schneider tot dat, wat hij als de kern van Lessings houding t.a.v. het Rationalisme zag: de grootste vertegenwoordiger van de Verlichting in de Duitse literatuur 'wusste um die Schranken der Vernunft und um die Relativität aller jeweiligen Erkenntnisse'. Schneiders boek verkreeg veel resonantie. Doordat het de tegenstellingen niet harmoniseerde, maar juist het relativeren van het als absoluut beschouwde als een essentieel 'Denkbedürfnis' van de schrijver centraal stelde, gaf het nieuwe impulsen aan het onderzoek. Schneider bleef in onderwijs en onderzoek trouw aan de 18e eeuw, waarvan zijn kennis, geconcentreerd rond Lessing en Schiller, zich voornamelijk in de richting van de geesteshistorische grondslagen verdiepte, trouw bleef hij ook aan de eenmaal gekozen invalshoek. In zijn inaugurele oratie (25 oktober 1963) onderzocht hij onder de titel *Der Graben und der Schlund* enkele karakteristieke 'aspecten van Lessings en Schillers wijsgerige denkbeelden'. Weer ging het om de discrepantie van de zintuigelijk waarneembare en rationeel te doorgronden wereld van de verschijnselen enerzijds, de ondoorgrondelijke wereld van de eeuwige en absolute waarheid anderzijds. Schneider zag in het levend-houden van het zoeken naar de zin der dingen een opdracht, al beseft hij hoe 'ouderwets' dit aanvankelijk moest lijken - 'In de tijd van ruimtevluchten is blijkbaar de vlucht naar het rijk der ideeën uit de tijd'. In deze geest gaf hij zijn colleges, voor de jongerejaars studenten behoedzaam en eenvoudig, voor de ouderejaars schrok hij niet terug voor onderwerpen die op het oog weinig actualiteit hadden - als bijv. Schillers *esthetica* -, maar uiteindelijk bleken te leiden tot verdiept inzicht in problemen, die niet alleen de Duitse letterkunde raken.

Het lag in de lijn van zijn ontwikkeling dat Schneider in het afscheidscollege van 11 november 1972 Dürrenmats bewerkingen van het wederopersdrama rond Jan Beukelszoon van Leiden beoordeelde vanuit Schillers opvattingen over het historische drama, die hij als wegwijzend ook voor onze tijd beschouwde. Zijn weloverwogen oordeel luidde dan ook, om de titel te citeren, *Een misgreep van Dürrematt*. Hiermee is ook de onverbiddelijkheid gemarkeerd waarmee Schneider heilige huisjes benaderde, wanneer in het geding kwam wat in zijn visie de waarheid was. Hij ging zijn studenten voor op deze weg, kritisch, zelfstandig, onafhankelijk. Wij hebben veel reden hem niet te vergeten. Wij zijn hem dankbaar.

F.J. van Ingen